

перевищення дотації було здійснено для підприємств Луганської обл. (при розрахунковій величині дотації 0,2 млн грн фактично було виділено 2,9 млн грн), у 2018 р. підприємства цієї області отримали додаткову дотацію у розмірі 0,5 млн грн, Черкаської обл. – 0,1 млн грн.

Реалізація Національної стратегії поводження з відходами потребує розробки і впровадження таких фінансово-економічних інструментів для удосконалення управління відходами:

- створення механізму фінансових гарантій, що надаються операторами полігонів; регулювання цін на послуги з поводження з небезпечними відходами як інструменту стимулювання передачі відходів від утворювача до ліцензіата; надання дотацій на збирання і транспортування рослинних відходів, придатних для виробництва кормів;

- встановлення фінансово-економічного механізму розбудови єдиної інфраструктури з обробки та видалення промислових відходів шляхом створення державного та обласних фондів управління промисловими відходами;

- запровадження економічних інструментів з метою стимулювання використання біомаси відходів для виробництва біопалива, електричної та теплової енергії; впровадження екологічно чистих технологій виробництва; створення об'єктів інфраструктури з обробки відходів та рециклінгу; запобігання утворенню небезпечних відходів.

Список використаних джерел

1. Звітність «Санітарна очистка» за 2014 рік. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/TPV-4.pdf>.
2. Звітність «Санітарна очистка» за 2016 рік. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/TPV-4-20161.pdf>.
3. Звітність «Санітарна очистка» за 2018 рік. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/TPV-4-2018.pdf>.
4. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>

*Слатвінський Максим Анатолійович,
кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ – УМОВА АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Сучасні умови розвитку національної економіки тісно пов'язані з механізмом фінансового ринку. Він виступає рушійною силою мобілізації фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні держави, підприємств та домогосподарств, трансформуючи їх у інвестиції, та забезпечує їх спрямування у найбільш економічно вигідні сфери. Його належне функціонування стимулює

учасників ринку використовувати найбільш ефективні методи використання фінансових ресурсів та їх комбінації, що обумовлює трансформацію фінансової інфраструктури відповідно до поточних завдань економічного розвитку.

Водночас, як свідчить досвід формування фінансового ринку України, внаслідок дії цілого комплексу чинників – від макро- до мікроекономічних – ефективного, прозорого та такого, що динамічно розвивається, ринку створити досі не вдалось. Абстрагувавшись в певній мірі від комплексності теоретичних підходів до структуризації фінансового ринку, відзначимо, що цей ринок в Україні сформований, насамперед, із кредитного, валютного, страхового та фондового ринків з домінуючою роллю на ньому банківської системи.

Аналіз вартості активів фінансового ринку України (табл. 1) підтверджує, що він є слаборозвинений як за величиною активів, так і за діловою активністю на ньому. За існуючих умов стійке економічне зростання залишається неможливим, водночас як і рівень внутрішніх інвестицій та рівень добробуту населення країни.

Таблиця 1

Співвідношення активів на фінансовому ринку України до ВВП

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Співвідношення активів банків до ВВП	0,84	0,63	0,53	0,45	0,38
Співвідношення ринкової капіталізації до ВВП	0,292	0,032	0,008	0,006	0,002
Співвідношення обсягу біржових контрактів з цінними паперами на фондових біржах до ВВП	0,396	0,145	0,099	0,069	0,073
Співвідношення активів страхових організацій до ВВП	0,045	0,031	0,024	0,019	0,018
Співвідношення активів недержавних пенсійних фондів до ВВП	0,0016	0,0010	0,0009	0,0008	0,0008
Співвідношення депозитів, залучених банками до ВВП	0,43	0,36	0,33	0,30	0,26
Співвідношення кредитів банків до ВВП	0,65	0,50	0,42	0,34	0,30

Джерело: розраховано автором за даними НКЦПФР, НБУ, Нацкомфінпослуг, Держстату

Аналіз даних табл. 1 дозволяє дійти висновків про неможливість повноцінного виконання фінансовим ринком України своїх функцій із забезпечення додаткового фінансування підприємств та розширеного відтворення національної економіки, задоволення потреб економіки в інвестиційних ресурсах. Крім того, поточний стан фінансового ринку свідчить про наявність значної частки «тіньового капіталу» в обслуговуванні ВВП. Динаміка співвідношення активів на фінансовому ринку України до ВВП за 2014–2018 рр. не відображає економічного зростання жодного із секторів цього ринку. При цьому, незважаючи на регрес, домінуючим сектором впродовж цього періоду залишається банківський. Якщо в економічно розвинених країнах світу вартість активів банківського сектору перевищує ВВП в 1,5–6 разів, то в Україні навіть в найбільш економічно сприятливі роки цих показників не було досягнуто.

Співвідношення ринкової капіталізації до ВВП в Україні є стабільно низьким, знизившись в останні роки до рівня нижче 1 % на фоні спаду обсягів біржових контрактів з цінними паперами, характеризуючи вкрай складний стан фондового ринку. Активи страхових організацій, знаходячись на рівні 2–5 % до

ВВП, також відображають вкрай низькі можливості цього сегменту до мобілізації та реінвестування фінансових ресурсів.

Найменш розвиненим сегментом фінансового ринку України є недержавні пенсійні фонди, співвідношення активів яких до ВВП є нижчою 0,1 %, тоді як на противагу в економічно розвинених країнах світу вони є джерелом значних довгострокових інвестиційних ресурсів.

З огляду на рівень розвиненості секторів фінансового ринку України формування заходів його державного регулювання з метою активізації інвестиційних процесів доцільно здійснювати, виокремивши два сектори: банківський та фондовий. Страховий сектор більш доцільно розглядати в складі ринку фінансових послуг з позиції надання страхових послуг, так як він не може запропонувати необхідні обсяги інвестиційних ресурсів, адже є малим за обсягом і страхові виплати мають ймовірнісний характер. Іншими секторами в цьому контексті за поточного рівня розвитку фінансового ринку України можна взагалі знехтувати.

Розгляд фінансового ринку з виділенням в його структурі секторів залежно від можливостей інвестування з позицій інвесторів, що залучають різні інструменти фінансування інвестицій, та підприємств, що використовують отримані кошти, дозволяє включити до моделі фінансового ринку третій сектор – бюджетний. В цьому секторі знаходяться в обігу значні фінансові ресурси, акумульовані в бюджетах різних рівнів, а джерелами інвестицій виступають бюджетні кошти, таким чином бюджетний сектор виступає сектором фінансового ринку, що перерозподіляє інвестиції в реальний сектор економіки.

Отже, запропонована модель фінансового ринку співставна з структурою капітальних інвестицій за джерелами фінансування (табл. 2), яка опосередковано може відображати використання можливостей різних секторів фінансового ринку для фінансування інвестицій.

Таблиця 2

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в Україні

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Капітальні інвестиції, всього	100	100	100	100	100
У тому числі за рахунок:					
коштів державного бюджету	0,7	2,4	2,3	3,5	4,0
коштів місцевих бюджетів	2,6	5,0	7,1	9,2	8,7
власних коштів підприємств і організацій	71,5	67,4	69,4	69,9	71,3
кредитів банків та інших позик	8,8	7,3	7,1	5,3	6,7
коштів іноземних інвесторів	2,7	3,1	2,9	1,4	0,3
коштів населення на будівництво житла	10,5	12,0	8,9	7,8	6,4
Інших джерел фінансування	3,2	2,8	2,3	2,9	2,6

Джерело: сформовано за даними Держстату

За даними табл. 2 станом на 2018 р. частка власних коштів підприємств і організацій в структурі капітальних інвестицій займала 71,3 %, бюджетних коштів – 12,7 %, кредитів банків та інших позик – 6,7 %, коштів населення – 6,4 %. Таким чином, виділені сектори фінансового ринку України в повній мірі відповідають структурі капітальних інвестицій і фактичні дані чітко сприяють

визначенню належно незадіяних (з огляду на світовий досвід) джерел фінансування інвестицій, зокрема залучення фінансування від банківських установ та за рахунок емісії і продажу цінних паперів.

Вибір вищевказаних секторів фінансового ринку є також не випадковим з огляду на можливості державного регулювання цього ринку з метою активізації інвестиційних процесів. Розвиток банківської системи та відповідних ринків (наприклад, кредитного, валютного) обумовлюється регулюванням Національного банку України; фондовий ринок знаходиться під контролем НКЦПФР та в своїй діяльності обумовлюється діяльністю фондових бірж і борговою діяльністю Міністерства фінансів України; бюджетні процеси апріорі обумовлені державними та місцевими органами влади.

Отже, на основі розглянутої вище інформації структуру фінансового ринку України з позицій залучення інвестицій доцільно розглядати в розрізі банківського, фондового та бюджетного секторів (табл. 3).

Таблиця 3

Структура фінансового ринку залежно від джерел фінансування інвестицій

Сектор фінансового ринку	Фінансові інститути	Фінансові інструменти
Банківський	Центральний банк, банківські та небанківські фінансові установи	Банківське кредитування, лізинг, цінні папери
Бюджетний	Політичні та фіскальні інститути	Пряме фінансування, фінансування інвестиційних програм, обслуговування держборгу, бюджетний кредит
Фондовий	Фондові біржі, позабіржові інститути	Цінні папери та деривативи

Джерело: розроблено автором

Перспективними напрямками інвестиційної політики виступають:

- підтримка розвитку інноваційно та експортно орієнтованої промисловості;
- заходи з підтримки рівня фінансово- та соціально-економічної безпеки;
- фінансування інвестиційних проектів із значущим соціально-економічним ефектом та таких, що забезпечують науково-технічне лідерство в окремих галузях промисловості;
- забезпечення оптимального державного інвестування проектів з державною підтримкою;
- впровадження єдиного біржового майданчика на фоні лібералізації правил функціонування фондового ринку;
- покращення рівня інвестиційної привабливості країни водночас із переходом на європейські стандарти регулювання вітчизняного ринку капіталу тощо.

Реалізація вищезазначених напрямів інвестиційної політики потребує відповідного розвитку окремих секторів фінансового ринку України (табл. 4).

Напрями розвитку фінансового ринку України в контексті активізації інвестиційних процесів

Сектор фінансового ринку	Напрями розвитку сектору
Банківський	Розвиток нових форм фінансових інструментів, розробка засобів стимулювання залучення заощаджень населення та трансформації їх в інвестиції, розробка інструментів колективного фінансування, проведення зваженої і ефективної відсоткової політики
Бюджетний	Удосконалення системи фінансування державних та регіональних програм, розширення використання механізмів державно-приватного партнерства при реалізації інвестиційних проектів з стимулюванням витрачання приватного капіталу за організаційної підтримки держави
Фондовий	Формування єдиного біржового майданчика, розвиток ринку цінних паперів, розвиток інструментів фондового ринку, забезпечення лібералізації і прозорості ринку

Джерело: розроблено автором

На завершення відзначимо, що ця публікація є спробою розглянути фінансовий ринок України як механізм трансформації фінансових ресурсів в інвестиції, що в довгостроковій перспективі передбачає досягнення сталого економічного розвитку. Ключовою умовою ефективності вищерозглянутих рішень є перехід до вільноконкурентного ринку за формування системи суспільного нагляду за прозорістю та ефективністю функціонування фінансового ринку та неупередженістю фінансової політики держави.

Список використаних джерел

1. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=27843415&showTitle=true (дата звернення: 20.09.2019).
2. Звіти про діяльність НКЦПФР. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/reports/> (дата звернення: 20.09.2019).
3. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ibd/kindj/arh_inv2018_u.html (дата звернення: 20.09.2019).
4. Огляд ринків фінансових послуг. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html> (дата звернення: 20.09.2019).